

Під впливом розглянутих чинників відбувається формування кон'юнктури ринку, його типу та масштабу. Зазначені групи чинників взаємопов'язані і взаємодоповнюючі, їх вага і значення залежать від історії та динаміки економічного розвитку, перманентності середовища існування економічної системи.

Висновки. Ринок – це складна економічна категорія, значення якої змінюється у процесі еволюції організаційного розвитку. Найбільш широко поняття “ринок” досліджується з точки зору політекономії і в широкому розумінні об'єднує інтереси ринкових суб'єктів з приводу купівлі продажу товарів за умов територіальних, часових, кон'юнктурних обмежень.

На еволюцію значення поняття “ринок” впливає низка чинників, зокрема, устрій держави, форма правління, історичні особливості, менталітет населення, культура споживання, етика ведення бізнесу, кліматичні особливості тощо. Ці чинники можна об'єднати в кілька груп: політичні, економічні, організаційні, управлінські, природні, соціокультурні, міжнародні, поєднання яких і визначає динамічність, швидкість і якість розвитку ринкових відносин.

Перспективи досліджень у даному напрямі полягають в обґрунтуванні інших концептуальних підходів щодо трактування поняття “ринок”, окрім політекономічних.

Література:

1. Білецька Л.В. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка, Макроекономіка) : Навч. посібник 2-ге вид. перероб. та доп. / Л.В. Білецька, О.В. Білецький, В.І.Савич. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 688 с.
2. Волкова О.В. Ринок праці: Навчальний посібник / О.В. Волкова. – К. : Цент учбової літератури, 2007. – 624 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: Підручник / С.В. Мочерний, М.В. Довбенко. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2004. – 856 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/ekonomika/rinok_ekonomichna_sistema#500.
4. Ніколенко Ю.В. Основи економічної теорії: Підручник / За ред. Ю.В. Ніколенка. – 3-тє вид. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 540 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebk.net.ua/Book/OsnEkTeor/Oet06-09/5601.htm>.
5. Чикуркова А.Д. Ринок праці / А.Д. Чикуркова, О.М. Деренко. – Кам'янець-Подільський. – 2002. – 92 с.

Рецензент – д.е.н., доцент Писаренко В.В.

УДК: 364.48: 338.435

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Синявська І.М., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуті соціальні пріоритети зайнятості сільського населення, визначені перспективи розвитку сільського туризму, як альтернативного виду зайнятості та його інфраструктурного забезпечення.

The article describes the social priorities of rural employment, the perspectives of rural tourism as alternative employment and its infrastructure software.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток сільських територій характеризують виробничо-економічний, соціально-демографічний та екологічний

аспекти. Проте увага і науковців-економістів і господарників-практиків прикута переважно до вирішення виробничо-економічних проблем села і значно меншою мірою, - до екологічних та соціальних. Це пояснюється пріоритетним значенням аграрної сфери виробництва у сільському розвитку і масштабами розміщення, капіталізації, дохідності, ринком праці. Між тим соціальна інфраструктура сільських територій відіграє велику роль у формуванні умов та якості життя сільського населення як головної продуктивної сили аграрного виробництва, сприяє розвитку альтернативних видів діяльності на селі, пом'якшенню господарських впливів на довкілля. Тому визначення ефективності функціонування соціальної інфраструктури сільських територій є актуальним, теоретично та практично значимим напрямом економічних досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку сільських територій особливо в останнє десятиріччя, знаходяться у полі зору науковців та практиків. Мова йде як про одноосібні, так і колективні дослідження економістів. Так, у 2007 р. їх вирішенню були присвячені збори Конгресу економістів-аграрників в ННЦ «Інститут аграрної економіки» (м. Київ), праці таких вчених, як О. Бородіної, М. Ігнатенка, М. Орлатого, О. Павлова, І. Прокопи, інших відомих науковців. У цих роботах розглядаються переважно організаційно-управлінські аспекти сільського розвитку, виробничо-економічний потенціал сільських територій, зайнятість та безробіття сільського населення, земельні відносини на селі. Проте проблеми функціонування соціальної інфраструктури висвітлені не достатньо та потребують подальших розробок.

Постановка завдання. Метою статті є всебічний аналіз основних складників соціальної інфраструктури сільських територій, визначення та оцінка ефективності її функціонування, виявлення проблем та тенденцій її розвитку, обґрунтування засобів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним економічним важелем регулювання соціального розвитку села чинне законодавство визначає бюджетне фінансування за рахунок державного та місцевих бюджетів. В останні роки загальний обсяг інвестицій у відтворення матеріальної бази соціальної інфраструктури значно зменшився. Галузева структура, склад і розміщення її об'єктів формуються значною мірою стихійно. Оскільки у бюджетних асигнуваннях на підтримку розвитку об'єктів соціального призначення переважають відшкодування витрат підприємств на будівництво відповідних закладів, органи державного управління практично не мають можливості керувати цим процесом. Тому найбільше коштів витрачено на створення інженерних комунікацій та значно менше на зміцнення матеріальної бази закладів освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Нове будівництво велось для оновлення чи розширення матеріальної бази діючих установ, а більшість населених пунктів, які не мали необхідних об'єктів, так і залишилися не забезпеченими.

Одна з основних причин деградації соціальної інфраструктури села - самоусунення владних структур від забезпечення її розвитку. Задоволенням життєвих потреб населення повинні опікуватись місцеві органи влади, але до місцевих бюджетів спрямовуються надходження, яких недостатньо навіть для виконання цих функцій на мінімальному рівні. Передбачене законодавст-

вом державне фінансування розвитку сільської соціальної інфраструктури здійснюється не в повному обсязі та в неефективних формах.

Руїнівні процеси соціальної інфраструктури зумовлені непослідовністю державної політики стосовно формування місцевих бюджетів та державної підтримки розвитку та утримання функціонуючих об'єктів соціальної інфраструктури. Якщо у 1990 році на вказані цілі було використано 2,03 млрд. крб., що в перерахунку на гривні становить 16 млрд. грн., то з врахування інфляційних процесів сьогодні на ці потреби потрібно виділити до 30 млрд. Фактично, наприклад, у 2008 році виділено лише 7,8 млрд. грн. Означене знижує престижність праці і проживання на селі, негативно впливає на трудову зайнятість сільського населення загалом.

У 2011р. для будівництва шкіл у сільській місцевості витрачено 63538,6 тис. грн., з них 46486,9 тис. грн. (73,1%) виділено з державного бюджету, 15936,1 тис. грн. (25,1%) – з місцевих бюджетів та 1160,6 тис. грн. (1,8%) – з інших джерел. Для будівництва дошкільних закладів освоєно значно менше коштів – 6181,8 тис. грн. (57,2% з державного бюджету, 6,9% коштів з місцевих бюджетів, 35,9% з інших джерел).

Для будівництва дільничних лікарень у сільській місцевості у 2011р. в Україні було витрачено 34865,7 тис. грн.: з державного бюджету виділено 34605,7 тис. грн. (99,3%) та з інших джерел – 260 тис. грн. (0,7%). На будівництво фельдшерсько-акушерських пунктів в селах виділено всього 833,3 тис. грн.: 59,5% з державного бюджету, 12,9% з місцевих бюджетів та 27,6% з інших джерел (табл. 1).

Таблиця 1

Стан фінансування та будівництва житла у сільській місцевості, 2011 р.

Регіони	Обсяги фінансування, тис. грн.			Введення потужностей		
	Всього	у тому числі:			одиниць	тис. м ²
		державний бюджет	місцевий бюджет	інші джерела		
АР Крим	3854,5	2894,5	960,0	-	-	-
Вінницька	0,0	-	-	-	-	-
Волинська	5054,0	1198,0	3856,0	-	36,0	5,4
Дніпропетровська	822,8	822,8	-	-	-	64,7
Донецька	-	-	-	-	-	-
Житомирська	-	-	-	-	-	-
Закарпатська	111879,3	-	90,6	111788,7	-	42,9
Запорізька	-	-	-	-	-	-
Івано-Франківська	-	-	-	-	29,0	4,71
Київська	754,8	0,0	54,8	700,0	3,0	0,378
Кіровоградська	-	-	-	-	-	-
Луганська	-	-	-	-	-	-
Львівська	-	-	-	-	-	-
Миколаївська	2947,2	692,4	2050,0	204,8	-	-
Одеська	7023,0	2500	3400	1123	-	-
Полтавська	-	-	-	-	-	-
Рівненська	-	-	-	-	-	-
Сумська	9505,0	0,0	4132,0	5373,0	-	-
Тернопільська	1766,7	1054,7	712	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7
Харківська	2791,9	2481,9	310	-	-	-
Херсонська	4316,0	370,0	2668,0	1278,0	30,0	2,24
Хмельницька	2642,0	1600,0	1042,0	-	41,0	1,16
Черкаська	-	-	-	-	-	-
Чернівецька	897,7	448	449,7	-	-	-
Чернігівська	5890,7	5890,7	-	-	-	-
м. Севастополь	-	-	-	-	-	-
Разом	160145,6	19953,0	19725,1	120467,5	139,0	121,488

Фінансування будівництва закладів культури у сільській місцевості у 2011р. здійснювалося лише за рахунок місцевих бюджетів (6960,7 тис. грн.) та інших джерел (2055,8 тис. грн.). На будівництво споруд у сільській місцевості виділено всього 3305,8 тис. грн., з них 54,4% з державного бюджету, 30,7% з місцевих бюджетів, 14,8% з інших джерел. Для будівництва житла у сільській місцевості витрачено у 2011 р. 160,1 млн грн., 20,0 млн. грн. (12,5%) з державного бюджету, 19,7 млн грн. (12,3%) з місцевих та 12,0 млн грн. (7,2%) з інших джерел фінансування.

В сучасних умовах розвитку соціальної інфраструктури сільських територій основною проблемою є фінансування її об'єктів, особливо другої (комунальної) та третьої (державної) груп (викликано дефіцитом бюджетних коштів). Нами запропоновано для утримання об'єктів соціальної інфраструктури створення на базі сільських рад додаткового джерела фінансування - цільового фонду соціального розвитку села як неприбуткової благодійної організації.

Встановлено, що економічною метою створення вищезазначеного фонду є отримання значних податкових пільг (звільнення від сплати податків та інших платежів до бюджету). Даний підхід забезпечить поліпшення фінансування соціальних програм та благоустрою сільських територій. Так, його сутність полягає в акумулюванні благодійних внесків усіх суб'єктів господарювання та фізичних осіб від здійснення різних благодійних акцій. Також слід надати можливість селянам відкривати у фонді накопичувальний рахунок на власних дітей (їх навчання, весілля майбутнє життя тощо).

На наш погляд, використання цільового фонду соціального розвитку села створить умови для якісної зміни схеми управління сільською соціальною інфраструктурою. Це передбачає, насамперед, контроль за цільовим використанням коштів фонду державними контролюючими структурами і його наглядовою радою. Обсяг можливих внесків до цільового фонду соціального розвитку сільських територій в Україні за вищевказаний період коливається відповідно від 2,8 до 610 млн. грн., що свідчить про високий фінансовий потенціал даного нововведення для розвитку соціальної інфраструктури села. Проте ефективність впровадження вищевказаного підходу істотно залежить від якості розробки та реалізації соціально орієнтованої податкової політики аграрного сектора економіки. Так, нині дана складова регламентується Податковим кодексом України. Даний нормативний документ передбачає, насамперед, основні принципи формування соціально орієнтованої податкової політики, в тому числі аграрного сектора економіки.

Висновки. Аналіз функціонування соціальної інфраструктури сільських територій в останні роки свідчить про певні позитивні зрушення у збільшенні

ефективності її розвитку. Проте проблемою залишається бюджетна підтримка складників інфраструктури села, особливо медичних (лікувальних) закладів, закладів культури та спорту. Тому пропонується створити спеціальний фонд соціально-інфраструктурного розвитку із залученням фінансово-інвестиційних ресурсів сільських громад, інших місцевих ресурсів. Це сприятиме також удосконаленню управління сільськими територіями, посилення контролю з боку органів сільського самоврядування за освоєнням бюджетних коштів та інших інвестицій у соціально-інфраструктурній сфері.

Література:

1. Ігнатенко М.М. Соціально-економічний розвиток сільських територій: Монографія. - Херсон: Айлант, 2010. - 238 с.

2. Україна–2010: Стат. збірник/ Державна служба статистики України: За ред. О.Г. Осауленка. – К., 2011. – 27 с.

Рецензент – д.е.н., професор Мармуль Л. О.

УДК 330.154:338.43

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

***Скрипник С. В., к.е.н., доцент, Шепель І. В., к.е.н., доцент
Херсонський державний аграрний університет***

Досліджено конкурентне середовище сільськогосподарських підприємств, визначені фактори його впливу в умовах розвитку ринкової економіки та інтеграції України до ЄС. Проведено незалежне вибіркове опитування керівників та спеціалістів аграрних підприємств та дана належна їм оцінка.

Investigated the competitive environment farms identified factors of its influence in the emerging market economy and Ukraine's integration into the EU. An independent sample survey of executives and specialists of agricultural enterprises and given their proper evaluation.

Постановка проблеми. Сучасна аграрна економіка являє собою складний організм, що складається з величезної кількості різноманітних виробничих, комерційних, фінансових і інформаційних структур, які взаємодіють в умовах складної системи організаційно-правових норм бізнесу, і поєднуються єдиним поняттям – аграрний ринок. Конкурентне середовище здійснює перманентний вплив на поведінку суб'єктів аграрного ринку, що, в свою чергу, викликає різновекторну реакцію конкурентного середовища на зміни ринкової ситуації: види, прийоми, методи конкурентної боротьби, ступінь адаптивності підприємницької діяльності, формування попиту та пропозиції, їх динаміку та еластичність. В сучасних умовах, коли це відбувається дуже швидкими темпами, доцільно визначити та здійснити оцінку конкурентоспроможності регіону, як середовища функціонування аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відзначимо, що проблеми забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва, продовольчої продукції досліджувалися у працях видатних українських економістів – аграрників: Я.Б. Базилюка, І. З. Должанського, Т. О. Загорної, С.М. Кваші, Л.С. Кобиляцького, П.Т. Саблука, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, Л.О. Мармуль, В.Я. Мессель-Веселяка, Е. В. Попова, Х.А. Фасхиева та інших. Разом з тим, окремі проблеми досліджень щодо оцінки і розробки меха-